

УДК 351.823.1(477)

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АПК

Базилевич В.М.

*E-mail: bazvlamar@gmail.com**Чернігівський національний технологічний університет*

Дана робота присвячена створенню єдиного державного механізму регулювання агропромислового комплексу України. В статті проаналізовано результати досліджень науковців в цій галузі та запропонований власний узагальнений механізм, суб'єктом якого є підприємства АПК. Виділено основні завдання, та запропоновано засоби їх виконання. Результатом роботи є розроблений механізм державного регулювання АПК. Запропонований набір засобів можна використовувати в подальшому як елемент загальної системи реформування агропромислової галузі. Виконання виділених в механізми завдань, в сукупності з іншими елементами реформування, на нашу думку, може призвести до сталого розвитку економіки агропромислового комплексу України. Виділені наступні ключові завдання механізму державного регулювання АПК: розробка інновацій та їх запровадження, підготовка висококваліфікованих кадрів та їх заохочення, залучення інвестицій, оптимізація регулювання ціноутворення продукції АПК, створення якісної, конкурентоспроможної продукції.

Ключові слова: державне регулювання, конкурентоспроможність, впровадження інновацій, інвестиції, екологічна безпека

UDC 351.823.1(477)

MECHANISM OF STATE REGULATION OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX

Bazylevych V.M.

*E-mail: bazvlamar@gmail.com**Chernihiv National Technological University*

The article is devoted to creating the integrated state mechanism of regulating the agro industrial complex. The results of the investigations in this area are analyzed and the own generalized mechanism whose subject is presented by the enterprises of agro industrial complex is proposed. The main tasks are set and the means of their realizing are suggested. The result of the work is the developed mechanism of state regulation of AIC. In future the proposed set of means can be used as the part of the overall system of reforming the agriculture sector. We believe that the implementation of the tasks underlined in the mechanism together with the other elements of reforming can lead to sustainable economic development in agro industrial complex of Ukraine. The following key tasks of the mechanism of AIC state regulation are set: innovations developing and their implementation, highly qualified personnel training and their encouraging, attracting investments, optimizing pricing regulation of agricultural products, high-quality, competitive products creating.

Keywords: state regulation, competitiveness, innovation, investment, environmental safety

Актуальність проблеми. Сьогодні економіка України знаходиться в стані трансформації. Значні геополітичні та економічні потрясіння, які мали місце в останній час змушують пристосовуватися до нових обставин та тенденцій. Механізм державного регулювання в такій ситуації є надважливим. Держава має стати ключовим елементом системи, що призведе до сталого розвитку економіки. Вихід товаровиробників України на міжнародний ринок вимагає від держави створення єдиного механізму по контролю за: якістю товарів, ціноутворенням, забезпеченням продовольчої безпеки населення, раціональністю структури споживання.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблему створення механізму державного регулювання АПК досліджувало багато вчених, серед них: М.А. Латинін, А.С. Чернятін, М.Ю. Мироненко, Л.М. Бондаренко, Р.М. Рудницька, О.В. Горпинич та інші. Сьогодні це питання стає вкрай актуальним та потребує додаткового дослідження, це пов'язано в першу чергу зі змінами викликаними складною геополітичною ситуацією, дефіцитом бюджету, тощо. Крім того, в статті пропонується узагальнений механізм державного регулювання, направлений на вирішення сучасних проблем економіки АПК, що не був запропонований раніше.

Мета роботи: створення єдиного узагальненого механізму державного регулювання АПК, як елементу системи реформування економіки галузі.

Викладення основного матеріалу дослідження. Державне регулювання сільського господарства для європейських країн — явище не випадкове, оскільки ефективність агропромислового комплексу — незмінна передумова процвітання всього суспільства. У межах державного регулювання розв'язуються різні завдання: підтримка цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників, цілеспрямоване формування належних умов збуту та виробництва, ресурсозбереження, природоохоронна діяльність, соціальна підтримка виробників та інфраструктурна політика щодо сільської місцевості. Відповідно застосовується й різноманітний арсенал методів і засобів [1].

Наразі, в Україні спостерігається тенденція до зменшення видатків АПК. У Державному бюджеті України на 2015 рік видатки для Міністерства аграрної політики та продовольства України передбачено в

сумі 3 092 540,0 тис. грн., у тому числі по загальному фонду – 1 132 874,4 тис. грн., по спеціальному – 1 959 665,6 тис. гривень.

В порівнянні в 2014 році, загальна сума видатків була передбачена в обсязі 5 952 001,3 тис. грн., з них 3428,6 млн. гривень з загального фонду, та 2524,7 млн.грн., зі спеціального фонду.

Тобто зменшення видатків передбачених в 2015 році сягає 48% в порівнянні з 2014 роком.

В межах бюджету передбачено декілька програм розвитку АПК: за бюджетною програмою «Дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері розвитку агропромислового комплексу, підготовка наукових кадрів, наукові розробки у сфері стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції, дослідження та експериментальні розробки у сфері агропромислового комплексу» у проекті Державного бюджету України на 2015 рік передбачені видатки в цілому у сумі 79 830,4 тис. грн., у тому числі видатки загального фонду у сумі 44 510,4 тис. грн., видатки спеціального фонду – 35 320 тис. гривень.

У 2015 році за рахунок видатків бюджету передбачається виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт з пріоритетних напрямів.

За бюджетною програмою «Підвищення кваліфікації фахівців агропромислового комплексу» на 2015 рік передбачені видатки в обсязі 14 434,3 тис. грн., у тому числі видатки загального фонду 7 867,3 тис. грн., спеціального фонду 6 567 тис. гривень.

Підтримка цих програм свідчить про розуміння державою важливої ролі науковців та висококваліфікованих спеціалістів в розвитку аграрного сектору, адже для сталого економічного зростання галузі в першу чергу необхідні інновації. Проте, очевидно, цих коштів не може бути достатньо для якісного оновлення кадрової та технологічної бази АПК, отже необхідний чіткий механізм державного регулювання, який би забезпечував не тільки фінансування аграрного сектору, але й створював важелі керування як окремими підприємствами, так і галуззю в цілому.

Враховуючи, що державне регулювання АПК є невід'ємною частиною державного управління економіки в цілому, вважаємо за доцільне проаналізувати сутність та зміст механізму державного

управління. Провідними вітчизняними економістами механізм державного управління визначається як:

- інструмент реалізації функцій держави та її виконавчої влади [2];
- практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на будь-які суспільні відносини з метою досягнення поставлених цілей [3];
- комплексну систему державного управління, складовими якої є конкретні механізми управління (економічний, мотиваційний, політичний, правовий тощо), які в сукупності здатні забезпечити збалансоване та ефективне функціонування єдиного державного механізму [4];
- сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління [5];
- штучно створену складну систему, призначена для досягнення визначених цілей, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, методів, засобів, інструментів державного впливу на об'єкт управління [6];
- систему, що призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням [7].

В цілому механізм державного регулювання агропромислового комплексу можна структурно розділити на завдання, які має виконувати держава та засоби, що потрібні для виконання поставлених задач (рис. 1).

Об'єктом в цьому механізмі буде сталий розвиток агропромислового комплексу, суб'єктом – підприємства АПК.

Розробка інновацій та їх запровадження на підприємствах дозволить подолати більшість негативних факторів впливу на економіку галузі. На підприємствах АПК у багатьох випадках продовжує використовуватись морально застарілі засоби виробництва, що припускають у свою чергу використання спрощених технологій як у самому сільському господарстві, так і в суміжних з ним галузях переробки, зберігання і реалізації аграрної продукції, що неминуче веде до значного зниження продуктивності праці в порівнянні з кращими

світовими аналогами. Інновації в людський капітал при всій очевидній значущості цього напрямку здійснюються вкрай повільно, що, природно, ускладнює загальний підйом виробництва продукції АПК. [8]

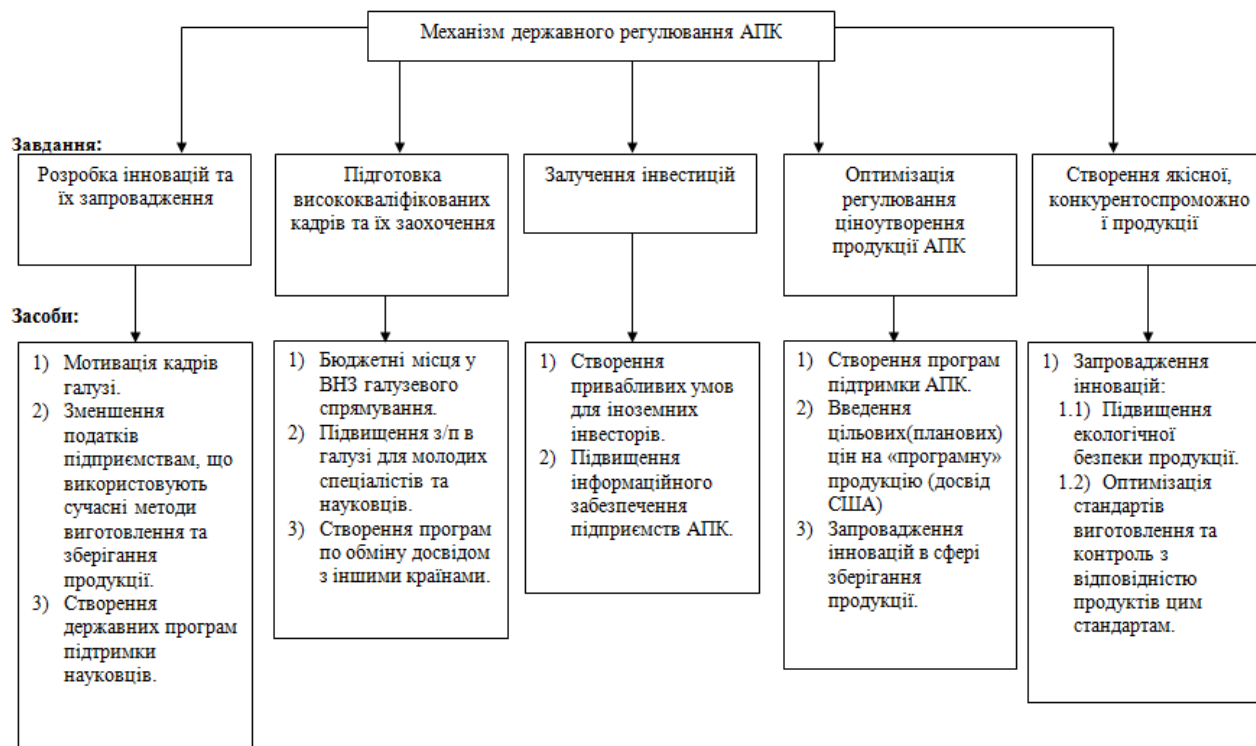

Рис.1. Структура механізму державного регулювання АПК

Розроблено автором

У цілому можна виділити чотири головні причини відсутності інновацій в АПК. (По-перше, недостатність коштів на модернізацію виробництва та провадження новітніх технологій. По-друге, відсутність попиту на інноваційні продукти та конкретні готові продукти ВУЗів. По-третє, інертність бізнесменів; зайнятих в АПК, особливо серед дрібних виробників, фермерів: Ще одна причина - відсутність взаємодії між владою і бізнесом з цих питань.

Інноваційний розвиток АПК являє собою постійний потік перетворення наукових досліджень і розробок у нові або поліпшені продукти, матеріали, нові технології, нові форми організації і управління та доведення їх до використання у виробництві з метою отримання ефекту.

Аналізуючи умови і фактори, що впливають на інноваційний розвиток АПК, їх можна поділити на негативні, що стримують інноваційний розвиток і позитивні, що сприяють прискоренню інноваційних процесів.

Умовами і факторами, що сприяють інноваційному розвитку АПК, є наявність природних ресурсів, значний науково-освітній потенціал, емний внутрішній продовольчий ринок, можливість виробляти екологічно безпечні, натуральні продукти харчування.

До негативних умов та факторів слід віднести:

- слабе управління НТП, відсутність тісної взаємодії держави і приватного бізнесу;

- різке зниження витрат на аграрну науку;

- невідповідність кадрів;

- низька маркетингова робота;

- низький рівень платоспроможного попиту на інноваційну продукцію.

- різке зниження фінансування заходів щодо освоєння науково-технічних досягнень у виробництві та відповідних інноваційних програм.

- до теперішнього часу не розроблені механізми, які стимулюють розвиток інноваційного процесу в АПК та інші.

- відомчу роз'єднаність і ослаблення наукового потенціалу аграрної науки.

Для вітчизняної аграрної науки характерна: висока ступінь складності організаційної структури та відомча роз'єднаність, різноманіття форм науково-технічної та інноваційної діяльності, значну питому вагу в наукових дослідженнях проблем, що мають регіональний, галузевий і міжгалузевий характер, велика тривалість дослідження деяких проблем, пов'язаних з відтворювальним процесом. Ця специфіка створює певні труднощі в управлінні аграрними науковими дослідженнями і аграрною наукою в цілому [9].

Підготовка висококваліфікованих кадрів дозволить:

- оновити або доповнити кадровий склад підприємств молодими фахівцями;

- досягнути потужного потенціалу розвитку;

- спростити систему впровадження новітніх технологій на підприємствах, завдяки можливості молодих спеціалістів більш швидко пристосовуватись до сучасних систем;

- створити кадровий резерв;

- запроваджувати програми обміну досвідом, в яких будуть зацікавлені представники інших країн;

- покращити інвестиційний клімат галузі;

Також важливим елементом є заохочення молодих спеціалістів працювати в галузі, адже низька заробітна плата, недостатньо комфортні умови праці, відсутність можливостей кар'єрного зростання, тощо негативно впливає на бажання молоді працювати на аграрних підприємствах, що, у свою чергу призводить до зменшення привабливості та перспективності галузі в цілому.

Очевидно, що на реформування та оптимізацію потрібні кошти. Держава на сьогоднішній день не в змозі забезпечити фінансування в необхідному обсязі, отже вкрай важливо шукати інші джерела фінансування, в першу чергу – інвестиції. Створення привабливих умов для іноземних інвесторів – один із ключових засобів досягнення мети залучення інвестицій, проте не єдиний. Важливим є також підвищення інформаційного забезпечення підприємств АПК, адже для того щоб інвестувати, треба принаймні знати інформацію про підприємство. Для удосконалення інформаційного забезпечення та залучення потенційних інвесторів пропонуємо провести наступні заходи:

1. Створення або модернізація сайту підприємства та регулярне оновлення інформації на ньому.
2. Створення та оновлення бази даних клієнтів підприємства.
3. Запровадження на підприємстві автоматизованих систем управління.

Ще одним завданням держави є регулювання ціноутворення продукції. Схема державного регулювання цін практично в усіх країнах з розвинутою ринковою економікою приблизно однакова — це встановлення звичайно верхніх і нижніх меж коливання цін та індикативної або умовної ціни, яку держава намагається підтримувати. Одночасно застосовується скупка або продаж продукції нешвидкого псування в цілях товарної інтервенції та підтримки бажаного рівня цін. Звідси введення прямого планування обсягів виробництва з переходом на контрактну систему договорів із фермерами. На практиці можливим є застосування двох варіантів — підписання контрактів щодо обмеження посівів цієї культури і виведення цієї землі з обороту з відповідною компенсацією або введення прямого квотування обсягів виробництва.

Максимальна закупівельна ціна застосовується саме для припинення зростання індексу цін за відповідний період цінового регулювання. [1].

Висновки. Одним з найважливіших завдань держави, на нашу думку, є створення необхідних умов для виготовлення якісної, конкурентоспроможної продукції, що неможливо без запровадження інноваційних підходів до екологічної безпеки продукції, стандартизації, зберігання та транспортування виготовленої продукції, тощо.

Отже, сьогодні, нажаль механізм державного регулювання АПК в Україні не дозволяє в повному обсязі забезпечити сталий розвиток галузі. В першу чергу, це пов'язано з нестачею коштів, необхідних на реформування та модернізацію галузі. Тому, в першу чергу, слід потурбуватись про інвестиції в галузь, для цього треба почати реформування саме з створення привабливих умов для інвесторів, що призведе до фінансування і, як наслідок, до розробки і запровадження інновацій в галузі. По суті всі елементи механізму державного управління пов'язані між собою, і якщо запустити один, всі інші також прийдуть до руху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горпинич О.В. Застосування зарубіжного досвіду в державному регулюванні економіки АПК в Україні / О.В. Горпинич. – Б.:Економіка та управління національним господарством (Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу) – 2014. – № 3 (27) – С. 31-35.
2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления [Текст] : курс лекц. / Г. В. Атаманчук. – 3-е изд., доп. – М. : ОМЕГА-Л, 2005. — 584 с.
3. Бакуменко В. Д. Виявлення комплексу проблем державного управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції України, розробка пропозицій щодо вдосконалення системи державного управління цими процесами [Електронний ресурс] : наук.-дослід. роб. / В. Д. Бакуменко, Д. О. Безносенко. – К. : НАДУ ; Центр навчання і досліджень з європейської та євроатлантичної інтеграції України. – 41 с. – Режим доступу: <http://www.napa-eurostudies.org.ua/2-2.rtf>.
4. Кравченко О. М. Теоретичні підходи до визначення поняття «механізм державного управління» / О. М. Кравченко // Державне управління: удосконалення та розвиток [Електронний ресурс] : електрон. наук. фах. вид. – 2009. – № 3. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=56>.
5. Малиновський В. Я. Державне управління [Текст] : навч. посіб. / В. Я. Малиновський. – вид. 2-ге, доп. та переробл. – К. : Атіка, 2003. – 576 с.

6. Рудницька Р. М. Механізми державного управління: сутність і зміст [Текст] / Р. М. Рудницька, О. Г. Сидорчук, О. М. Стельмах ; за наук. ред. д. е. н., проф. М. Д. Лесечка, к.е.н., доц. А. О. Чемериса. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 28 с.
7. Федоренко В. Г. Політична економія [Текст] : підручник / В. Г. Федоренко, О. М. Діденко, М. М. Руженський [та ін.] ; за наук. ред. д. е. н., проф. В. Г. Федоренка. – К. : Алерта, 2008. — 487 с.].
8. Ковальова Т.М. Аналіз стану та перспектив розвитку інноваційного потенціалу в контексті промислово-інвестиційної політики України [Електронний ресурс] / Ковальова Т.М. - Режим доступу: http://www.iee.org.ua/files/conf/conf_article10.pdf
9. Бондаренко Л.М. Напрями удосконалення державного регулювання інноваційного розвитку АПК регіону / Л.М. Бондаренко – В.: Збірник наукових праць ВНАУ (серія: Економічні науки) – 2013. – №3(80) – С.29-38.